

Comparative-content study of the Buddha Myth with a Folk Narrative from the City of Fasa*

Azim Jabbareh Naserou¹
Parichehr Kouhnavard²

Abstract

1. Introduction

Anthropologists have long found traces of myth in folk tales and the roots of some of these stories and legends are known as myths. Myths are the beliefs of ancient humans on which human culture is based. Thus, general public literature is perhaps an appearance of mythical beliefs, and by analyzing the common stories and narrations among the people of different regions, one can find great ancient treasures. This study compares two completely distant narratives - in terms of time and place - one of them is from the general popular literature and the other is the mythical narratives of India, so that by examining their differences and similarities, the deep connection between myth and popular literature will be revealed.

This narration has been quoted from the people of Fasa. Fasa with 4205 square kilometers is located between Shiraz, Estahban, Darab and Jahrom. This city is located in the central part of Fars province. It is bounded by Shiraz from the northwest, Estahban from the northeast, Jahrom from the southwest and west, and Darab from the southeast and east. The language of most people in Fasa is Persian with the dialect of East Fars (a dialect between Shirazi and Kermani) and since

*Date received: 07/05/2019 Date revised: 09/11/2019 Date accepted: 18/12/2019

Journal of Iranian Studies, 20(40), 2021

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman

© The Author(s).

1. (Corresponding author) Assistant Professor, Department of Persian language and literature, Jahrom University, Jahrom, Iran. Email: Azim.jabbareh@jahromu.ac.ir
2. PhD Student, Department of Persian language and literature, Yazd University, Yazd, Iran. Email: parichehr.koh@gmail.com

different tribes have lived in this region from ancient times, several languages have become popular in it, among which Turkish and Arabic languages can be mentioned. Turkish and Arab ethnic groups with their native speakers in their mother tongue and use Persian language in conversation with other people, which this interaction and conflict of dialects and languages has formed different pronunciations of words between dialects among people of Fasa.

2. Methodology

In this research, the authors first collected the special and common narrative among the people of Fasa through field interviews; then they extracted the mythical sources related to the Buddha's history and studied the two narratives in a descriptive-analytical method, also adapted them to each other.

3. Discussion

A)- Birth

The story of the Buddha's birth begins with the dream of Queen Maya, the king's wife; She dreams that Budisatova enters her womb in the form of a white elephant, and at that moment all the elements of nature begin to rejoice. In the folk tale, the beginning of the story is narrated differently; it is about a king having no son and praying that God will give him a son to succeed him after his death. The king's wish was granted and he soon had a child. The presence of fortune tellers in this story is after the birth of the baby; whereas in the life story of the Buddha, once interpreters predict his coming before his birth, and once on the seventh day of his birth, an old cleric man announced his future. In both stories an old man predicts that he will reach to high degree of spirituality.

In Folk narrative, the birth of a baby is normal; but the Buddha has an unnatural birth; the queen stands under a tree and the baby is born from her side without any pain or discomfort. There is a strange resemblance in the next part of the story; that the baby does strange things after birth. In folklore, the baby prostrates immediately after birth; he kisses the ground and walks three steps. The Buddha also begins to walk in four main directions as soon as he is born.

B) – Life

In both narrations, it is emphasized to stay away from the phenomena of death, old age, disease and visiting the hermits. In both stories, the king keeps his son in a palace away from the others and recommends that he should be kept away from the signs of death, old age, disease, and anything that introduces him to the adversities of life. He then chooses for her a daughter from a noble family, but after a while, the young man, seeing the signs of the misfortunes of life, changes and leaves his wife, house and anonymously, he deals with spiritual journey. In the folk tale, the prince leaves his house on the wedding night, while the Buddha leaves his family when he has a son.

Changing the face and clothes of the prince after leaving the family is also a common theme in both stories. During his several years of travel, he deals with discovery and intuition attaining a high spiritual level. Eventually he returns to his father to invite him to piety and justice.

The difference between the two narrations is in the two short anecdotes that are quoted by the prince in the middle of the folk tale. When a marriage proposal is made by the king of a neighboring country and he asks the young man to be his son-in-law, the prince tells two stories to the king and his wife. Raising the marriage proposal by the girl's family is a kind of temptation of the prince with physical pleasures and worldly belongings, which is reflected in the life story of the Buddha, in the form of the manifestations of the beautiful daughters of 'Mara', and their intention is to deceive the prince and awaken his sensual desires. In both versions, the young man emerges with pride. Thus, the asceticism, secularism and religiosity of the prince, as well as his return from the journey and the invitation of his father to justice and truth, are the common themes of both stories.

C) - Ethical message

This folk tale also contains a moral message that is consistent with the message of the Buddha's narrative. The call to freedom and liberty, learning from the stories of the dead, justice and the establishment of justice are the messages and moral points of both stories. In both narrations, the prince returns to his father and calls him to truth.

It is also said that the prince learned theology from the stars, the moon and the rocks and worked hard for many years until he reached

a spiritual position. Then he took the skull of a human being from the graveyard and went to his father to remind him the human annihilation and to warn him of oppression.

4. Conclusion

As a result of this analysis, it became clear that the roots of some folk tales and legends that are current in the language of the people, are myths and legends of ancient myths. These two stories have a lot in common in terms of internal and external. The outline of both narratives is the same. In both stories, there is a kingdom that has no son, he asks God to give him a son. This baby is different from normal babies and walks immediately after birth. Predicting the future is also a common theme in both narratives.

Most of the events in the life of the hero of both stories are similar and consistent with each other. What can be considered in this study is the futile attempt of human beings to free themselves from the fate of destiny; as the king makes many arrangements for his son; But he cannot change his predicted destiny. The moral message of both narrations is the same; Independence from the perishable and deceptive world; Effort and struggle to know the truth; and finally, justice and the establishment of justice.

Based on the studies, it can be said that the Buddha's narration is broader and more mature than the popular narration of the people of Fasa. The narration of the people of Fasa contains a summary of the whole story of the Buddha, with the difference that also has two instructive short anecdotes in its heart. This analysis led to the following conclusions regarding these two narrations:

- The first theory is that these two narrations have no connection with each other and their similarity is completely coincidental.

- The second theory, which may be closer to reality, is that in the distant past, Buddhism had followers in the land of Persia and the surrounding areas, simultaneously with some regions of the country and as mentioned, with the arrival of Islam in Iran, gradually it is destroyed. In this case, the oral and folklore narrative is the same historical narrative that has changed over the time in some parts.

- Another theory that cannot be ignored is that this story may have been made elsewhere and entered the area through the migration and movement of people. In Indo-European culture, people had much in common in beliefs and customs; Iran and India have had a similar culture for a long time and there were many exchanges between them for different reasons. It is obvious that each of the people of the neighboring country, by coming, transmitted customs and stories to the destination country; thus, it may be said that this story is a remnant of a story that the Persians in this region heard from Hindu immigrants or Iranians who had been travelling to India.

Keywords: Folk Literature, Myth, Buddha, Fasa.

How to cite: Jabbar Naserou, A. & Kouhnavard, P. (2021). Comparative-content study of the Buddha Myth with a Folk Narrative from the City of Fasa. *Journal of Iranian Studies*, 20(40), 1-32.

بررسی تطبیقی-محتوایی اسطوره بودا با روایت عامیانه‌ای از شهرستان فسا*

عظیم جباره ناصرو (نویسنده مسئول)^۱

بریچهر کوهنورد^۲

چکیده

ادبیات عامیانه بازتاب نگرش مردم و توصیف‌گر اندیشه‌ها و اعتقادات آنهاست. در همه فرهنگ‌ها قصه‌های عامیانه‌ای وجود دارد که از اساطیر سرچشمه گرفته است. پژوهش‌های دهه‌های اخیر مردم‌شناسان، در سراسر جهان، از پیوند اسطوره و ادبیات عامه حکایت می‌کند. این ارتباط تنگاتنگ و عمیق با بررسی و موشکافی فرهنگی عامه ملت‌ها بیشتر آشکار می‌شود. در این جستار به واکاوی و تحلیل نمونه‌ای از شباهت اسطوره و قصه‌های عامیانه پرداخته شده است. این اسطوره مربوط به سرگذشت بودا، رهبر مذهبی هند است که با روایت دلنشینی از قصه‌های عامیانه شهرستان فسا، در استان فارس مطابقت دارد. یافته‌های این پژوهش که به صورت میدانی و به روش توصیفی-تطبیقی انجام گرفته است، نشان می‌دهد که پیوند ژرف و دیرینه‌ای میان ادبیات عامیانه و اساطیر ملت‌های مختلف وجود دارد؛ به طوری که قصه‌ها و فرهنگ عامه هر قومی با مرور زمان، در فرهنگ ملل دیگر نفوذ یافته و در باور مردم جای گرفته است. درباره شباهت شگرف روایت عامیانه و روایت تاریخی، دو نظریه را می‌توان مطرح کرد: نخست این که این دو روایت هیچ‌گونه ارتباط و پیوندی با یکدیگر نداشته‌اند و مشابهت آن‌ها کاملاً تصادفی و اتفاقی است؛ نظریه دیگر که شاید منطقی‌تر باشد این است که روایت شفاهی و عامیانه، همان روایت تاریخی است که به

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۲/۱۷ تاریخ ویرایش نهایی مقاله: ۱۳۹۸/۰۸/۱۸ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۸/۰۹/۲۷

DOI: 10.22103/JIS.2019.13975.1933 مجله مطالعات ایرانی، سال ۲۰، شماره ۴۰، پاییز و زمستان ۱۴۰۰، صص ۱-۳۲

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی

حق مؤلف © نویسنده‌گان

۱. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه جهرم، جهرم، ایران. رایانامه: Azim.jabbareh@jahromu.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه یزد، یزد، ایران. رایانامه: parichehr.koh@gmail.com

مرور زمان دچار دگرگونی در برخی از بخش‌های روایت شده است؛ به دیگر سخن روایت شفاهی گونه بومی شده روایت مکتوب است.

واژه‌های کلیدی: ادبیات عامه، اسطوره، بودا، فسا.

۱. مقدمه

ادبیات عامیانه هر قوم، همان فرهنگ، اندیشه و باور مردم آن قوم است؛ این گونه از ادبیات بیانگر آداب و رسوم و تفکر مردم هر ناحیه است؛ به علاوه با واکاوی ادبیات عامیانه می‌توان اطلاعاتی در زمینه جامعه‌شناسی تاریخی نیز به دست آورد (ن.ک: محجوب، ۱۳۸۷: ۱۳۹). مثل‌ها، باورها، ترانه‌ها، قصه‌ها، افسانه‌ها و ... ادبیات عامه نامیده می‌شوند که خود زیرمجموعه‌ای از فرهنگ مردم به شمار می‌آید (ن.ک: درّی و خیراندیش، ۱۳۹۳: ۸۳-۸۲). «قصه‌های عامیانه نیز یکی از زیرمجموعه‌های ادبیات عامه است» (رحمتی، ۱۳۸۳: ۱۰۵). این داستان‌ها روایت‌هایی از فرهنگ و هویت هر سرزمین است که در طول سالیان گذشته بر سر زبان‌ها بوده‌اند و به تدریج در حال کمرنگ‌تر شدن هستند. «هدف قصه‌ها به ظاهر خلق قهرمان و ایجاد کشش و بیدار کردن حس کنجکاوی و سرگرم کردن خواننده یا شنونده است و لذت‌بخشیدن و مشغول کردن؛ اما در حقیقت درون‌مایه و زیربنای فکری و اجتماعی قصه‌ها ترویج و اشاعه اصول انسانی و برادری و برابری و عدالت اجتماعی است» (زرگرامینی، ۱۳۸۷: ۳۰). یکی از ویژگی‌های این قصه‌ها سیال بودن آنهاست. این داستان‌ها با مهاجرت‌های اقوام و رفت و آمد آنها به راحتی از جایی به جای دیگر منتقل می‌شود. «قصه‌ها به شرط وجود شرایط اجتماعی و فرهنگی مناسب می‌توانند از مرزهای قومی و ملی فراتر روند و سرزمین‌های دور و حتی دشمن با یکدیگر را درنوردند و موضوع‌ها و بن‌مایه‌های خود را حفظ کنند» (هادی، ۱۳۷۷: ۱۱).

۱-۱. شرح و بیان مسئله

مردم‌شناسان از دیرباز ردّ پاهایی از اسطوره را در قصه‌های عامیانه پیدا کرده‌اند و ریشه‌های برخی از این داستان‌ها و افسانه‌ها را از اساطیر می‌دانند. اسطوره‌ها باورها و

اعتقادات انسان‌های باستانی هستند که فرهنگ بشر بر آنها بنا شده است. اسطوره در حقیقت روایتی است که در زمان مقدس سرآغاز روی داده است. (ن.ک: الیاده، ۱۳۷۶: ۲۳). برخی از این اساطیر و روایت‌های مربوط به آنها، به کلی از بین رفته‌اند و بعضی از آنها نیز هنوز به حیات خود ادامه می‌دهند و شکی نیست که «یکی از شیوه‌های ادامه حیات اساطیر، تغییر یافتن آنها به صورت قصه و داستان به‌ویژه قصه‌های عامیانه است» (افشاری، ۱۳۸۷: ۴۳). بنابراین ادبیات عامه شاید نمودی از عقاید و باورهای اساطیری است و با واکاوی قصه‌ها و روایات رایج در میان مردم مناطق مختلف، بتوان به گنجینه‌های عظیم باستانی دست یافت. «قصه‌های عامیانه را می‌توان منبعی مطمئن و مهم برای بازسازی شکل ماقبل تاریخ یک موضوع اسطوره‌ای شمرد؛ چون اسطوره‌های یونانی، رومی و ایران باستان و هند باستان به شکلی منتقل شده‌اند که آنها را می‌توان در متون مذهبی، حماسه‌ها و ادبیات تفریحی باز یافت» (پرژوی، ۱۳۷۷: ۷۲).

در باره پیوند ادب عامه با اساطیر تاکنون نظریات مختلفی از طرف مکاتب فولکلوری گوناگون، ارائه شده است. پیروان مکتب میتولوژی که بنیان‌گذار آن ماکس مولر (Max Muller) بود، قصه‌های عامیانه را بقایایی از اساطیر هند و اروپایی می‌دانند و معتقدند که فقط با شناخت این اساطیر می‌توان قصه‌ها را بررسی کرد. در مقابل، مکتب مردم‌شناسی (Anthropological School) افرادی مانند تیلور (Tylor) و جیمز فریزر (James Frazer) آن را به وجود آورده بودند، عقیده داشتند که قصه‌ها و افسانه‌های عامیانه، ربطی به اساطیر ندارند؛ بلکه گنجینه‌ای از آداب و باورها هستند که در طول سالیان دراز از بین رفته‌اند و باید آنها را با آداب و رسوم و مناسک جوامع بدوی توضیح داد (ن.ک: ظریفیان، ۱۳۷۰: ۷۷۵). در این پژوهش به تطبیق دو روایت کاملاً دور - از لحاظ زمانی و مکانی - که یکی از ادبیات عامه و دیگری از روایت‌های اساطیری هند هستند، پرداخته شده است تا با بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های آنها، رابطه و پیوند عمیق میان اسطوره و ادب عامه آشکار شود.

این روایت از زبان مردم شهرستان فسا نقل شده است. شهرستان فسا با ۴۲۰۵ کیلومتر مربع وسعت (۳/۶ درصد از مساحت کل استان) بین شهرهای شیراز، استهبان، داراب و جهرم قرار دارد. این شهرستان، در قسمت مرکزی استان فارس واقع شده است. از شمال غربی به شهرستان شیراز، از شمال شرقی به شهرستان استهبان، از جنوب غربی و غرب به شهرستان جهرم و از جنوب شرقی و شرق به شهرستان داراب محدود می‌شود. زبان اکثر مردم فسا، فارسی با گویش شرق فارس (گویشی بین شیرازی و کرمانی) می‌باشد و به دلیل آنکه از قدیم‌الایام طوایف مختلف در این سرزمین ساکن بوده‌اند، زبان‌های متعددی در آن رواج یافته‌است که از آن جمله زبان‌های ترکی و عربی را می‌توان نام برد. اقوام ترک و عرب با هم‌زبانان خود به زبان مادری و در محاوره با سایر مردمان از زبان فارسی استفاده می‌کنند که این تعامل و تضارب لهجه‌ها و زبان‌ها، تلفظ‌های مختلفی از کلمات در بین فسایی‌ها شکل داده است (ن.ک: رضا زاده گراشی، ۱۳۸۱: ۲۶).

۱-۲. پیشینه تحقیق

در زمینه ادبیات عامیانه، پژوهش‌های زیادی انجام گرفته است. تحقیقات برادران گریم در این میان جایگاه ویژه‌ای دارد. آنها دو برادر به نام‌های جاکوب (۱۸۶۳-۱۷۸۵) و ویلهلم (۱۷۸۶-۱۸۵۹) بودند که مطالعات تطبیقی قصه‌های عامیانه آلمانی را بنیان نهادند. برادران گریم به کشف ارتباط معنادار قصه‌های عامیانه ملت‌ها با یکدیگر و با اساطیر دست یافتند و به این نتیجه رسیدند که در همه افسانه‌ها علاوه بر تفاوت‌های جزئی، شباهت و یگانگی زیادی موج می‌زند (ن.ک: چهارزی، ۱۳۷۹: ۲۸). آنها همچنین عقیده داشتند که «شباهت این افسانه‌ها به قدری است که نمی‌توان آن را اتفاقی و معمولی شمرد» (زرین کوب، ۱۳۳۳: ۹۲۳).

آثار محمدجعفر محجوب (۱۳۰۳-۱۳۷۴) در ادبیات عامیانه ایران نیز از بهترین نمونه‌ها در این حوزه است. تحقیقات دیگری که می‌توان در این زمینه به آن‌ها اشاره کرد عبارتند از:

امین، سیدحسین (۱۳۷۹). «بودا در منابع ایرانی». چیستا، شماره ۱۶۸ و ۱۶۹. نگارنده این مقاله، بوداگری را از لحاظ سلسله مراتب تاریخی، مولود دیانت برهمنی و آیین هندو می‌داند و تأکید می‌کند که آیین برهمنی تا قبل از زرتشت، بین همه هند و اروپاییان مشترک بوده است و همه این ادیان شرقی با یکدیگر پیوند و ارتباط داشته‌اند؛ این نویسنده سپس بیان می‌کند که داستان زندگی بودا بعدها به نام «بوداسف و بلوهر» در میان مسلمانان رایج بود و سینه به سینه به نسل‌های بعدی منتقل شد تا این که در سده دوم قبل از میلاد به زبان سانسکریت ترجمه شد.

امین، سیدحسین (۱۳۷۸). بازتاب اسطوره بودا در ایران و اسلام. تهران: نشر میرکسری. این کتاب در ۹ فصل تألیف شده است و در آن زندگینامه بودا و آموزه‌های دین وی مورد بررسی قرار گرفته است؛ سپس نویسنده به کمک شواهد لغوی، تاریخی، فلسفی، ملل و نحل و عقلی اثبات کرده که مقصود از «یوذاسف» در روایات عربی و فارسی، همان بودای معروف است.

اسپرغم و همکاران (۱۳۹۷). «بررسی ساختاری قصه فایز و پری و اسطوره هندی ازدواج گنگا و شاه شانتن». دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه، سال ۶، شماره ۲۱. در این مقاله شباهت‌های ساختاری قصه «فایز و پری پیکر» با اسطوره «ازدواج گنگا و شاه شانتن» که در مه‌بهارات آمده است، بررسی و تحلیل شده است. در نتایج این تحقیق چنین آمده که این داستان، همان اسطوره هندی است که با ورود به ایران، با باورهای ایرانیان تطبیق یافته است؛ این مقاله از منظر شباهت‌های میان اساطیر و قصه‌های عامیانه ایران و هند، قابل توجه است.

افشاری، مهران (۱۳۸۲). «اعجاز قطره؛ نشانه‌هایی از اسطوره ایزد نباتی در قصه‌های عامیانه فارسی». ایران‌شناسی، شماره ۵۹. در این مقاله نمونه‌هایی از قصه‌های عامیانه با درون‌مایه‌های تبدیل قطره خون به گیاه، نقل شده است و سپس به بررسی سرچشمه این موضوع در اساطیر کهن ایران پرداخته شده است.

انصاری، زهرا و همکاران (۱۳۹۳). «بررسی و طبقه‌بندی انگاره اساطیری "درخت-مرد" در قصه‌های عامیانه هرمزگان». ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی، شماره ۳۶. این پژوهش از این نظر حائز اهمیت است که انگاره اسطوره‌ای «درخت_مرد» را در قصه‌های عامیانه منطقه‌ای از ایران، یعنی هرمزگان بررسی کرده است. در نتیجه این تحقیق مشخص شده است که این انگاره که در غالب اسطوره‌های هند و اروپایی، یونانی، رومی، آمریکا و آفریقا به وفور دیده می‌شود، باوری رایج و پربسامد در قصه‌های عامیانه هرمزگان است. مظفریان، فرزانه (۱۳۹۱). «اسطوره و قصه‌های عامیانه». ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی، شماره ۲۸. نویسنده در این پژوهش به بررسی ریشه‌های اسطوره‌ای در قصه‌های عامیانه پرداخته و نتیجه گرفته است که حضور کارآمد و برجسته باورهای اساطیری در قصه‌های عامیانه، این قصه‌ها را جاودانه کرده است. با توجه به تحقیقات انجام شده، پژوهشی مبنی بر یافتن شباهت‌هایی درباره اسطوره بودا در میان قصه‌های عامیانه شهرهای ایران، انجام نشده است.

۳-۱. روش پژوهش

نگارندگان در این پژوهش ابتدا به صورت میدانی و از طریق مصاحبه به گردآوری این روایت خاص و رایج در میان مردم شهرستان فسا پرداختند؛ سپس از منابع اساطیری مربوط به سرگذشت بودا، فیش‌برداری کردند و با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی و واکاوی این دو روایت و نیز تطبیق آنها با یکدیگر پرداختند.

۲. بحث و بررسی

۲-۱. روایت اساطیری سرگذشت بودا

ملکه مایا (maya) همسر شاه سودهودانا (Suddhodana) دچار نگرانی و دلشوره شد و در خواب دید که بودیساتوا (Bodhisattva) به صورت یک فیل زیبا و سفید به زهدان وی وارد شد. در آن لحظه همه آفرینش به شادی پرداخت؛ آلات موسیقی بدون آن که کسی به آنها دست بزند، شروع به نواختن کردند؛ درختان از گل‌های زیبا پوشیده

شدند؛ رودها و نهرها از جریان ایستادند تا بودیساتوا را تماشا کنند. فردای آن روز برهمنان جمع شدند تا تعبیر خواب ملکه را بگویند؛ آن‌ها پیش‌گویی کردند که ملکه پسری به دنیا خواهد آورد که مقدر است یا یک امپراتور بزرگ و یا یک بودا شود. زمان تولد نوزاد که فرا رسید، ملکه به باغ رفت و زیر یک درخت، در حالتی که ایستاده بود، بودیساتوا را به دنیا آورد. کودک بلافاصله بعد از تولدش شروع به راه رفتن کرد و در هر کجا که پایش را بر زمین می‌گذاشت، گل نیلوفری پدیدار می‌شد. او در هر یک از چهار جهت اصلی، هفت قدم برداشت و بدین ترتیب دنیا را تسخیر کرد.

پنج روز پس از تولدش مراسم نام‌گذاری وی انجام شد و نام او را سیدهارتا (Siddharta) گذاشتند. در هفتمین روز تولدش، ملکه مایا از فرط شادی جان سپرد و خواهرش از شاهزاده نوزاد مراقبت کرد. یک پیرمرد دیندار و با تقوا به نام آسیتا (Asita) که از کوه‌های هیمالیا آمده بود، تقدیر والای آن کودک را پیش‌گویی کرد و نشانه‌های رسالت دینی بلندمرتبه و متعالی بودا را در وی تشخیص داد. پادشاه ترجیح می‌داد پسرش یک جهانگیر بزرگ باشد نه یک راهب؛ به همین دلیل تصمیم گرفت شاهزاده را از آنچه راهبان و پیش‌گویان منع کرده بودند، دور نگه دارد. راهبان شاهزاده را از دیدن پدیده‌های مرگ، بیماری، پیری و نیز فرد تارک دنیا منع کرده بودند؛ زیرا با دیدن این نشانه‌ها وی عمرش را وقف زهد و ریاضت می‌کرد.

پدرش برای او سه قصر مجلل بنا کرده بود که در فصول مختلف سال (خشکی، بارانی، گرما و سرما) در یکی از آنها به سر می‌برد. شاهزاده جوان در میان خدمت‌کاران خوش صورت و زیبا به خوبی و شادابی بزرگ می‌شد. پدرش آنچنان وسایل خوش‌گذرانی را برای او فراهم ساخته بود که جهان را جز از دریچه‌ی شادابی و ناز و نعمت نمی‌دید؛ ولی از آن‌جا که مادیات و لذایذ دنیوی نمی‌تواند نیازهای روحی انسان را برطرف سازد، این جوان به ظاهر خوشبخت، ناآرام و غمگین بود.

مدتی بعد پادشاه به این نتیجه رسید که مطمئن‌ترین راه برای ایجاد پیوند میان شاهزاده و سلطنتش این است که برای او همسری اختیار کند؛ سپس با تمهیداتی، دختر یکی از خانواده‌های اصیل را برای او انتخاب کرد و جشن عروسی آنها را برگزار کرد؛ اما مدتی نگذشت که تمایلات الوهی در شاهزاده بیدار شد. او یک روز میرآخورش را صدا کرد و گفت که می‌خواهد به شهر برود؛ پادشاه با شنیدن این خبر، دستور داد تا هر چیز زشت و ناخوشایندی را که ممکن است باعث دل‌تنگی پسرش شود از سر راه وی دور کنند؛ اما این احتیاط‌کاری‌ها مؤثر واقع نشد و هنگامی که شاهزاده در خیابان‌های شهر گردش می‌کرد، پیرمرد کهنسالی با چهره‌پرچین و چروک و پشت خمیده که بر چوب‌دستی تکیه کرده و بدنش می‌لرزید در مقابل او نمایان شد. شاهزاده با حیرت و بهت فهمید که پیری سرنوشت محتوم انسان‌هاست و به این اندیشید که آیا راهی برای گریز از پیری و سال‌خوردگی وجود دارد یا نه.

یک روز دیگر در ضمن گردش به یک بیمار علیل برخورد کرد که قابل‌معالجه نبود و سپس در یک مورد دیگر مراسم تدفین مرده‌ای را مشاهده کرد و بدین ترتیب از وجود بیماری و مرگ نیز باخبر شد. سرانجام دست سرنوشت، یک زاهد را در هیئت گدا بر سر راه وی قرار داد که به شاهزاده گفت دنیا را ترک کرده است تا از رنج و شادی بگذرد و به صلح و آرامش درونی برسد. همه این حوادث و نیز افکار درونی خودش، اندیشه‌ترک زندگی فعلی و روی آوردن به زهد را در او برانگیخت. او مکنونات قلبی خود را با پدرش در میان گذاشت؛ اما پدر با رفتن وی مخالف بود. در این زمان بود که سیدهارتا صاحب پسری شد که نامش را راهولا (Rahula) گذاشت؛ اما حتی تولد فرزند نیز نتوانست او را از انجام رسالتش منصرف کند.

او تصمیمش را گرفت و در یک شب که همسر و فرزندش در خواب بودند، آنها را ترک کرد. سوار بر اسب شد و همراه با پیش‌خدمت و میرآخور خود به راه افتاد. در آن سوی دروازه شهر، اسبش را به دو دوستش سپرد و از آنها خداحافظی کرد و تنها به راه افتاد؛ سپس با یک ضربت شمشیر گیسوی خود را برید و به هوا پرتاب کرد. کمی جلوتر با

یک مرد شکارچی روبه‌رو شد و لباس‌های فاخر خود را با لباس‌های کهنه و ژنده او تعویض کرد؛ بدین ترتیب قیافه ظاهری خود را تغییر داد و نزد روحانیون هندو یا برهمنان به زهد و گوشه‌نشینی پرداخت. او در ریاضت از طریق یوگا، دست‌یابی به خرد و آگاهی متعالی را جستجو کرد و در چندین صومعه، یکی پس از دیگری سکونت گزید؛ ولی از این اصول و عقاید، آنچه دنبالش بود نیافت.

سیدهارتا دریافته بود که ریاضت‌های طولانی نه تنها قوای جسم را از بین می‌برد و ذهن را به آزادگی و رستگاری نمی‌رساند، بلکه آن را ناتوان نیز می‌کند. چنین شد که ریاضت‌های جسمانی را کنار گذاشت و کاسه شیربرنجی که یکی از روستاییان به او صدقه داد، خورد؛ سپس در آب رودخانه شنا کرد و به سوی درخت دانش و معرفت به راه افتاد. در زیر درخت انجیر مقدس نشست و قسم یاد کرد که تا وقتی به حقیقت دست نیافته از جای برنخیزد. مارا، اهریمن بودایی‌ها، از این واقعه باخبر شد و از ترس این که پایه قدرتش متزلزل نشود، تصمیم گرفت مداخله کند تا مانع از انجام این امر شود؛ او سه دختر زیبا و فریبنده را فرستاد تا بودیساتوا را اغوا و ذهن وی را از هدفش منحرف کنند. آنها در مقابل او آواز خواندند، رقصیدند و انواع جادوها را به کار بردند تا تمایلات شهوانی را در وی برانگیزند؛ اما بودیساتوا استوار بود و هیچ تغییری در حالش ایجاد نشد. دختران مارا خسته و درمانده آنجا را ترک کردند. آن اهریمن (مارا) حمله دیگری آغاز کرد؛ این بار با سپاهی از موجودات اهریمنی و شیطانی هجوم آورد. این موجودات خون‌خوار و ترسناک، آدمیان و مارها را می‌خوردند؛ تاریکی را گسترش می‌دادند و با نیزه و چماق و تیر و کمان مسلح بودند. آنها بودیساتوا را تهدید کردند؛ ولی دست و پایشان فلج شد و سلاحشان به دست‌هایشان میخ‌کوب شد. مارا حمله نهایی خود را از سر گرفت؛ او سوار بر ابرها، دیسک آهنین هولناکی را که می‌توانست کوه‌ها را بشکافد، به سمت بودیساتوا پرتاب کرد؛ اما به محض رسیدن به او تبدیل به حلقه‌ای گل شد و بالای سرش معلق ماند.

قبل از غروب آفتاب، مارا مغلوب شده بود. بودیساتوا در حالت مراقبه و تمرکز ماند و پس از مدتی به اشراق و روشن بینی کامل دست یافت. او از آن پس به ارشاد و هدایت مردم پرداخت و در طول سالیانی که مردم را راهنمایی می‌کرد، کرامات زیادی از خود نشان داد. پس از چند سال نزد پدرش بازگشت و او را نیز به آیین خود فراخواند، سپس همه اعضای خانواده‌اش نیز به دین وی گرویدند. موعظه‌های بودا بر این اصول استوار بود که زندگی در لذت‌جویی و خوش‌گذرانی، پست و حقیر و بی‌ارزش است و زهد و ریاضت بیش از حد که ملال‌آور باشد نیز بی‌فایده و بی‌ارزش است. او در میان این دو مسیر به راه میانه‌ای معتقد بود که انسان را به خرد، دانایی، اشراق و آرامش می‌رساند. بودا عمر خود را صرف موعظه و ارشاد مردم کرد و یک بار نیز به آسمان رفت تا به خدایان قانون شریعتش را تعلیم دهد؛ سپس در سن هشتاد سالگی به نیروانا وارد شد و جسدش بر توده هیزمی سوزانده شد که خودبه‌خود آتش گرفت (ن.ک: گریمال، ۱۳۸۷: ۹۵-۱۰۶ نیز؛ الهامی، ۱۳۵۴: ۳۷-۳۸).

۲-۲. روایت عامیانه رایج در شهرستان فسا

در روزگاری دور پادشاهی بود که پسری نداشت. او از خدا درخواست کرد که پسری به وی بدهد که با ایمان باشد. بعد از مدتی از حرمسرا به او اطلاع دادند که یکی از همسران او حامله است؛ او صاحب یک پسر شد. وقتی پسر به دنیا آمد، سجده کرد و زمین را بوسید؛ سپس سه قدم راه رفت. پادشاه تعجب کرد. تمام پیشگویان را گرد آورد و گفت: باید بگویند پسر من در آینده چه کاره می‌شود؟ یکی از آنها گفت دانشمند می‌شود؛ دیگری گفت پادشاه می‌شود؛ پیرمردی نیز گفت: او روحانی بزرگی می‌شود؛ یک روحانی مشهور. پادشاه برای این که پسرش در اجتماع نباشد و مردم به او برخورد نکنند، خارج از پایتخت قلعه‌ای درست کرد و پسر را به داخل قلعه برد؛ چندین کنیز و غلام نیز برای خدمت کردن به وی گمارد؛ تا این که شاهزاده بزرگ شد و به سن چهارده سالگی رسید. یک روز در قلعه باز بود، پسر بیرون آمد و به بازار رفت. دید که مردم جنازه‌ای را می‌برند؛ پرسید این جنازه چه کسی است که می‌برید؟ گفتند: جوانی دلیر و برومند بوده است

که او را می‌بریم تا دفن کنیم. کمی آن‌طرف‌تر مردی را دید که قوز داشت و با عصا راه می‌رفت. پرسید: چرا این‌گونه راه می‌روی؟ پیرمرد جواب داد: روزگار مرا چنین پیر کرده است و به این صورت راه می‌روم. پسر به قلعه بازگشت و خواست بخوابد؛ در حالی که به سقف نگاه می‌کرد، گفت این چوب‌ها چیست که روی خانه انداختید؟ گفتند: اینها درخت بوده است؛ ساقه‌اش را همیزم کردیم و با کُنده‌اش بام ساختیم. پسر گریان شد.

ماجرا به گوش پادشاه رسید و او دوباره معبران را جمع کرد و گفت پسر من چه کاره می‌شود؟ باز هم پیرمرد گفت: او روحانی می‌شود؛ یک شخص باسواد. پادشاه با وزیرش مشورت کرد؛ وزیر گفت چاره این است که ازدواج کند. تصمیم بر این شد که با دختری زیبا و با اصل و نسب ازدواج کند. پادشاه با دختر قرار گذاشت که وی را در قید و بند تمایلات شهوانی گرفتار کند تا پای‌بند زندگی زناشویی شود؛ اما در شب زفاف پسر اصلاً مشروب نخورد. دختر شروع کرد به مشروب خوردن و سپس خوابید. پسر از خانه بیرون آمد و در کوچه‌ها می‌گشت. پسر احوالی را دید. از او خواست تا لباسش را با وی عوض کند.

هر دو لباس‌ها را تعویض کردند؛ نیمی از لباس پسر را شاهزاده پوشید و نیمی از لباس او را پسرک پوشید. حرکت کردند. برای این که سپاهیان پدرش آنها را پیدا نکنند روزها می‌خوابیدند و شب هنگام حرکت می‌کردند. تا این‌که به کشور دیگری رفتند. پادشاه آن کشور، صاحب دختری بود که خواستگارهای زیادی داشت. دختر به پدر و مادرش گفت اگر می‌خواهید من شوهر کنم، روی قصر یک دگه درست کنید که من در آن بنشینم، طبلی نیز به من بدهید؛ هر جوانی که از زیر دروازه قصر عبور کرد و من او را پسندیدم، بر طبل می‌کوبم.

این دو نفر از دروازه قصر گذشتند. دختر طبل را کوبید؛ مأموران آنها را نزد پادشاه بردند. پادشاه گفت من دختری دارم و بسیار ثروتمندم، نصف مملکت را به تو می‌دهم؛ دخترم را نیز به تو می‌دهم. جوان که خود شاهزاده کشورش بود گفت: من داستانی را برای

تو بازگو می‌کنم و از دخترت صرف‌نظر می‌کنم: روزگاری میان دو کشور جنگ شد و تمام ملت یک کشور اسیر شدند. جنگ تمام شد و همه اسیرها آزاد شدند. پسر پادشاه نیز اسیر بود؛ اما آزادش نکردند. پادشاه پسری کوچک‌تر نیز داشت؛ به پدرش گفت اجازه بده که من بروم و برادرم را آزاد کنم. تعداد صد الاغ را با وسایل زیادی همراه خود برداشت و به پایتخت آن کشور رفت، کاروانسرای را اجاره کرد و جنس‌ها را داخل آن ریخت و شروع به فروش آنها با قیمت ارزان کرد.

به تدریج مردم گرد او جمع شدند، از یک نفر پرسید زندان سیاسی کجاست. زندان سیاسی را به او نشان دادند. او از پشت دیوار زندان، سنگی را پرتاب کرد که درست به پیشانی برادرش خورد. برادرش از داخل زندان شروع به فریاد زدن کرد. زندانبانان گفتند ما هر روز تو را شلاق می‌زنیم، شکنجه می‌دهیم، چرا امروز سر و صدا می‌کنی؟ گفت شما غریب بودید. آنکه سنگ انداخته و به پیشانی من خورده از خود من است. فردای آن روز، مرد تمام اجناسش را در خیابان ریخت. زندانبانان که دیدند قیمت اجناس ارزان است، شروع به خرید کردند؛ او هم از فرصت استفاده کرد و به زندان رفت تا برادرش را آزاد کند. برادر را بیرون آورد و به او گفت: از راهی که به تو می‌گویم برو؛ به کنار دریا که رسیدی، قایقی آنجاست، درون قایق بنشین و به کشور خودمان برو. برادرش شبانه به راه افتاد؛ اما از بخت بد در یک چاه افتاد؛ داخل چاه انواع حیوانات درنده و مار بود؛ با زحمت و سختی زیاد خود را نجات داد و بالا آمد.

پسر رو به پادشاه کرد و گفت: آیا اگر دوبرتبه جنگ شود و او اسیر شود، برادرش او را نجات دهد؛ راهنمایی‌اش کند که از کدام راه برود؛ باز هم از همین راه می‌رود و دوباره در چاه می‌افتد؟ پادشاه گفت نه. جواب داد: من هم دخترت را نمی‌خواهم. همسر پادشاه از پشت پرده سخنان آنها را شنید و اجازه خواست که داخل شود. آنگاه روبه‌روی دو جوان نشست و گفت: دختر من زیباست و ملک فراوان دارد؛ او را به عقد خود درآور. جوان جواب داد: من حکایتی را برای شوهرت گفتم، یک حکایت نیز برای تو می‌گویم: سه

برادر با هم شریک بودند. ایام عید نوروز شد، پدرشان گفت باید برای تبریک عید به خانه عمویان بروید. هر سه به خانه عمویان رفتند. عمویان یک دختر داشت.

عمو پسر بزرگ را به ایوان برد و به او گفت من می‌خواهم دخترم را به تو بدهم. ساعتی طول کشید، پسر دومی را آورد و گفت: دخترم را به تو به زنی می‌دهم؛ سپس سومی را آورد و همین وعده را به او هم داد. این سه نفر به خانه آمدند. پدرشان پرسید: خانه عمویان چه کردید؟ گفتند برای ازدواج با دخترش به ما وعده داده است. هر سه پسر به نزاع برخاستند؛ چوبی برداشته و به جان هم افتادند. پدرشان نزد عمو رفت و به او گفت: چرا سه پسر مرا به دعوا انداختی؟ عمو جواب داد: من به هر سه مقداری پول می‌دهم تا به شهر بروند، هر کدامشان پول بیشتری به دست آوردند، دخترم را به او می‌دهم. هر سه پول‌ها را گرفتند و رفتند. یکی رمال شد، فال می‌گرفت و دعا می‌نوشت. دیگری یک قالی خرید که قالی حضرت سلیمان بود. پسر کوچک‌تر هم یک کاسه خرید. یک روز سه تایی با هم نشسته بودند. گفتند ما این همه زحمت می‌کشیم، شاید دختر را عقد کرده باشند و به کسی داده باشند. او که رمال بود، رمل انداخت و گفت دختر عمویان مریض بوده؛ مرده است و دارند او را می‌برند. او که قالی خریده بود، روی قالی نشست، آن دو نفر هم روی قالی نشستند و به شهر خود بازگشتند. او که کاسه خریده بود، کاسه را پر از آب کرد و روی دختر ریخت؛ دختر زنده شد. بر سر تصاحب دختر عمو دوباره نزاع درگرفت و گفتند: ثروت این پسر که دختر عمویان را زنده کرده است، بیش‌تر از بقیه بوده است.

وقتی جوان این حکایت را تمام کرد، به همسر پادشاه گفت: من دخترتان را نمی‌خواهم. شاه آنها را بیرون کرد. به صحرا رفتند. از ستاره، ماه، بته و سنگ، خداشناسی را آموخت. چند سال در حال تفکر و جهان‌شناسی و عبادت بود تا این‌که بالاخره به کشور خودشان بازگشت. به یک قبرستان رفت؛ سر یک مرده را بیرون آورد و در خورجینی گذاشت. جلوی قصر آمد. گفت من پسر پادشاه هستم. به پدرش خبر دادند. همه به استقبال او آمدند. همه روی صندلی نشستند و پدرش نیز روی تخت نشست. جوان چهارزانو بر

روی زمین نشست. سر مرده را درآورد و جلوی پدرش گذاشت؛ گفت این پدر تو بوده است که اکنون هیچ قدرتی ندارد، تگه‌تگه شده و از بین رفته است. پدرش منظور پسر را فهمید. گفت: حق با توست؛ هر چه تو بخواهی همان می‌کنم. پسر گفت: باید مردم‌دار باشی و با دیگران به عدالت رفتار کنی. پادشاه از او خواست که مشاورش باشد؛ او نیز پذیرفت و با یکدیگر زندگی خوبی را آغاز کردند.

۲-۳. شباهت‌ها و تفاوت‌های دو روایت

برای پررنگ‌تر کردن تشابهات و تفاوت‌های این دو روایت، می‌توان آنها را در سه بخش تولد، زندگی و پیام اخلاقی تطبیق داد:

۲-۳-۱. تولد

داستان تولد بودا با خواب ملکه مایا، همسر پادشاه آغاز می‌شود؛ او در خواب می‌بیند که بودیساتوا به صورت یک فیل سفید به زهدان وی وارد می‌شود و در آن لحظه همه عناصر طبیعت به شادی و سرور می‌پردازند. پیش‌گویان از جانب پادشاه دعوت می‌شوند تا این خواب را تعبیر کنند. آنها به پادشاه مژده آمدن پسری می‌دهند که یا یک امپراتور بزرگ و یا یک رهبر روحانی می‌شود.

در قصه عامیانه آغاز داستان به گونه دیگری روایت شده است؛ سخن از پادشاهی است که فرزند پسری ندارد و دعا می‌کند تا خدا به وی یک پسر بدهد که پس از مرگش جانشین او باشد. آرزوی پادشاه برآورده می‌شود و به زودی صاحب فرزند می‌شود. حضور پیشگویان در این داستان پس از تولد نوزاد است؛ در حالی که در داستان زندگی بودا یک بار معبران قبل از تولد وی آمدنش را پیش‌بینی می‌کنند و یک بار نیز در روز هفتم تولدش، پیرمردی روحانی از آینده وی خبر می‌دهد. در هر دو داستان پیش‌بینی اینکه وی به مراتب روحانی و معنوی بالایی می‌رسد، به وسیله یک پیرمرد صورت می‌گیرد. در قصه عامیانه، پادشاه دو بار با پیش‌گویان مشورت می‌کند؛ یک بار زمانی است که کودک متولد شده است و بار دوم وقتی که پسر با دیدن مرگ و بیماری و... گریان و افسرده شده است؛ می‌توان گفت پیشگویی یکی از بن‌مایه‌های مشترک در این دو روایت است.

تفأل و پیشگویی در میان اقوام مختلف باستانی بسیار رایج بوده است. انسان‌های آغازین اعتقاد عمیقی به تأثیر اختران آسمانی و افلاک بر سرنوشت خویش داشتند؛ از این رو با تولد نوزاد خود و یا رویداد حوادث، به پیشگویان مراجعه می‌کردند تا از آینده خبر بگیرند. در ایران نیز «سیارات در قلمرو نجومی، خدایانی بوده‌اند با توانایی بسیار. این ایزدان در ساخت و تعیین سرنوشت و بخت مردم مؤثر محسوب می‌شدند» (رضی، ۱۳۷۱: ۱۴۷). پیش‌بینی پیشگویان اغلب به وقوع می‌پیوست. همچنان که در این دو داستان نیز می‌بینیم آنچه آنها درباره آینده نوزاد می‌گویند درست است.

در روایت عامیانه تولد نوزاد به صورت طبیعی است؛ اما بودا، تولدی غیرطبیعی دارد؛ ملکه در زیر درختی ایستاده و نوزاد از پهلو وی بدون هیچ گونه درد و ناراحتی متولد می‌شود. در بخش بعدی قصه شباهت عجیبی وجود دارد؛ این که از نوزاد پس از تولد، کارهای عجیبی سر می‌زند؛ در روایت عامیانه نوزاد بلافاصله پس از تولد سجده می‌کند؛ زمین را می‌بوسد و سه قدم راه می‌رود. بودا نیز به محض تولد شروع به راه رفتن در چهار جهت اصلی می‌کند.

۲-۳-۲. زندگی

مضمون بخش‌های زیادی از این دو روایت به یکدیگر شبیه است. در هر دو روایت، بر دور ماندن از پدیده‌های مرگ، پیری، بیماری و دیدار تارکان دنیا تأکید می‌شود؛ البته این مسأله در زندگی بودا به دلیل سفارش پیشگویان اتفاق می‌افتد؛ اما در روایت عامیانه دلیلی برای این کار پادشاه وجود ندارد؛ او شخصاً به چنین کاری دست می‌زند تا فرزندش را مستعد پذیرش حکومت کند. در هر دو داستان، پادشاه فرزندش را در قصری دور از دیگران نگه می‌دارد و سفارش می‌کند که او را از نشانه‌های مرگ، پیری، بیماری و هر چیزی که وی را با ناملایمات زندگی آشنا می‌کند، دور نگه‌دارند؛ سپس برایش دختری از یک خانواده با اصل و نسب انتخاب می‌کند و به همسری او در می‌آورد؛ اما جوان پس از مدتی با دیدن نشانه‌هایی از ناگواری‌های زندگی، متحول می‌شود و همسر و خانه و

کاشانه‌اش را رها می‌کند و به صورت ناشناسی درآمده به سیر و سلوک می‌پردازد. در قصه عامیانه شاهزاده در شب زفاف خانه‌اش را ترک می‌کند؛ در حالی که بودا زمانی خانواده‌اش را ترک می‌کند که صاحب یک پسر است.

تغییر چهره و لباس شاهزاده بعد از ترک خانواده نیز بن‌مایه‌ای مشترک در هر دو داستان است. او در مدت چند سال سفر خود به کشف و شهود می‌پردازد و به مراتب والای معنوی دست می‌یابد؛ سرانجام نیز نزد پدرش بازمی‌گردد تا او را به دین‌داری و عدالت دعوت کند.

تفاوت این دو روایت در دو حکایت کوتاهی است که در اواسط قصه عامیانه، از زبان شاهزاده نقل می‌شود. وقتی که از طرف پادشاه کشور همسایه، پیشنهاد ازدواج مطرح می‌شود و او از جوان می‌خواهد که داماد وی شود، شاهزاده دو داستان برای پادشاه و همسرش تعریف می‌کند؛ مضمون حکایت نخست این است که انسان عاقل از یک سوراخ دو بار گزیده نمی‌شود؛ حکایت بعدی که دربارهٔ پسرعموها و ازدواج آنهاست، چندان ارتباط معنایی با کل داستان ندارد. شاید این حکایت بعدها به قصه اضافه شده است؛ یا به شکل دیگری بوده است که تغییر یافته و به صورت کنونی درآمده است. مطرح شدن درخواست ازدواج از طرف خانوادهٔ دختر به نوعی وسوسه کردن شاهزاده با لذایذ جسمی و تعلقات دنیوی است که در داستان زندگی بودا، در قالب جلوه‌گری‌های دختران زیبای «مارا» نمود می‌یابد و قصد آنها نیز فریب شاهزاده و بیدار کردن تمایلات نفسانی وی است. در هر دو روایت جوان از این آزمون سربلند بیرون می‌آید و همهٔ ظواهر و موقعیت‌های مادی را فدای رسالت دینی خویش می‌کند. بدین ترتیب زهد، دنیاگریزی و دین‌داری شاهزاده و نیز بازگشت وی از سفر و دعوت پدرش به راه عدالت و حقیقت، از درون‌مایه‌های مشترک هر دو داستان است.

۲-۳-۳. پیام اخلاقی

یکی از ویژگی‌های مهم قصه‌های عامیانه، بیان نکته‌ای اخلاقی در ضمن داستان است. در واقع «قصه‌های کهن و عامیانهٔ فارسی، اساس آفرینش خود را بر اراییهٔ پیام‌های اخلاقی بنا

نهاده‌اند» (حنیف، ۱۳۸۸: ۱۳). این قصه عامیانه نیز حاوی پیامی اخلاقی است که با پیام روایت بودا همخوانی و هماهنگی دارد. دعوت به آزادی و آزادگی، عبرت گرفتن از سرگذشت درگذشتگان، عدل‌گستری و برپایی عدالت، پیام‌ها و نکته‌های اخلاقی هر دو داستان است. در هر دو روایت، شاهزاده نزد پدرش بازمی‌گردد و او را به راستی و درستی فرامی‌خواند.

مراحل سیر و سلوک و کشف حقیقت در دین بودا روش خاصی دارد که نخستین بار به وسیله بودا پایه‌گذاری شد. او ابتدا در صومعه‌های مختلف، ریاضت‌های سخت و دشواری را تحمل کرد تا به حقیقت دست یابد؛ اما پس از مدتی فهمید که سختی‌ها و ریاضت‌ها و روزه‌های سخت او را به اشراق و روشنایی نمی‌رساند؛ به همین دلیل صومعه را رها کرد و تنها به راه افتاد. در زیر درختی نشست و به مراقبه و تمرین تزکیه پرداخت.

در قصه عامیانه‌ای که نقل شد نیز آمده است که شاهزاده از ستارگان، ماه و سنگ‌ها خدانشناسی را آموخت و سال‌ها در این راه سختی به جان خرید تا این که به مقام روحانی و معنوی رسید. آن‌گاه از قبرستان جمجمه سر انسانی را برداشت و نزد پدرش رفت تا فنا و میرایی آدمی را به وی یادآوری کند و او را از ظلم و ستم برحذر دارد.

۲-۴. نظریه‌ها پیرامون شباهت‌ها و تفاوت‌های دو روایت

در مواجهه با شباهت‌های فراوان این دو روایت، نخستین چیزی که به ذهن می‌رسد این است که منشأ هر دو یکی باشد و روایت شفاهی و عامیانه، همان روایت تاریخی بودا باشد که به مرور زمان، برخی از بخش‌های آن دچار دگرگونی شده است؛ اما احتمال دیگری نیز وجود دارد و آن این که شباهت‌ها و اشتراکات دو روایت، کاملاً تصادفی است و این دو داستان هیچ ارتباطی با یکدیگر ندارند. همان گونه که تاکنون مصداق‌های این شباهت‌ها را در ادبیات عامیانه و اساطیر بسیار شاهد بوده‌ایم.

درباره نظریه اول می‌توان گفت که بودا یکی از پیشوایان روحانی و معنوی جهان بود که تأثیر فراوانی بر اندیشه و تفکر انسان‌ها داشت. «تحقیقات نشان می‌دهد که زمان اصلی

فعالیت بودا، در حدود اواخر قرن پنجم پیش از میلاد بوده است. بودا آنچه را برای رشد معنوی لازم بود تعلیم می‌داد. او هم نگاه مادی‌گرایانه به زندگی و هم بقای روح و بی‌مرگی انسان را بی‌راهه می‌دانست» (سعیدواقفی، ۱۳۸۵: ۴۰). او کیش بودایی را بنا نهاد و این آیین به سرعت به نقاط مختلف دنیا راه یافت و مردم زیادی را تحت تأثیر قرار داد. داستان زندگی بودا به زبان‌های مختلف دنیا ترجمه شد و به شکل‌های مختلفی، در اغلب فرهنگ‌ها راه یافت. از جانب مشرق نیز این آیین به سرعت گسترش یافت. در بلخ و سغد و بلاد مجاور چین و هند، همواره زاهدان و سیاحان بودایی به نشر و بسط تعالیم بودا اشتغال داشتند. در آخر دوره ساسانیان، سرگذشت عبرت‌انگیزی از بودا تحت عنوان «بوداسف و بلوهر» در برخی از بلاد ایران انتشار یافته بود؛ علاوه بر آن، چنان که از مآخذ برمی‌آید بودا یا یکی از شاگردان وی کتابی نیز به فارسی داشته است (ن.ک: شیخ صدوق و مجلسی، ۱۳۷۶: ۱۴۷). این سرگذشت و روایات مربوط به آن «در فرهنگ اسلامی و کتاب‌های حدیث و تاریخ فارسی و عربی نیز وارد شد و در متونی همچون: «کمال‌الدین و تمام‌النعمه» تألیف شیخ صدوق، «تاریخ هند» تألیف خواجه رشیدالدین فضل‌الله وزیر، «ختا نامه» تألیف ختایی، «بحارالانوار» تألیف محمدباقر مجلسی و ... ضبط گردید» (امین، ۱۳۷۷: ۷۰۶).

به نظر می‌رسد روایت رایج میان مسلمانان که محدثان بزرگی همچون شیخ صدوق و ملا محمد مجلسی بر آن صحه گذاشته‌اند، همان زندگی‌نامه بودا باشد. به این ترتیب شاید بتوان گفت ممکن است در دوره‌ای خاص، برخی از مردم این منطقه نیز به آیین بودایی درآمده بودند و یا با آن آشنایی داشتند. دلیل دیگر بر این ادعا آن‌که عده‌ای از محققان، تصوف را ناشی از افکار هندی و بودایی می‌دانند و افکار صوفیانه را به دلیل ارتباط با هندوان و بوداییان، متأثر از وداها و حکمت و ادب بودایی می‌دانند؛ نمونه‌هایی از تأثیر ادب بودایی در تصوف اسلامی، سر تراشیدن قلندران، ترک دنیا، تجرد، سیر و سفر، فناء فی‌الله، مراقبه و حصر فکر است (ن.ک: همان: ۸).

از آنجا که داستان‌های رایج در میان مردم می‌تواند از اسطوره‌ها و یا آداب و رسوم گذشتگان نشأت گرفته باشد، باید ریشه این قصه را نیز در این منابع جست‌وجو کرد. این

داستان‌ها ممکن است از زمان‌های دور به دلیل وجود این آیین در بین مردم رایج شده باشد؛ سپس به مرور زمان تغییر یافته و از اهمیت و اعتبار آنها کاسته شده است و امروزه به صورت قصه‌های عامیانه میان مردم به صورتی کم‌رنگ باقی مانده باشد. «فرهنگ بودایی از دوهزار و پانصد سال پیش در سراسر جهان اشاعه یافته، متنوع شده و تکامل یافته؛ از هند باستان تا آمریکای امروز» (وحدتی، ۱۳۷۹: ۹۵) و البته با آمدن اسلام به ایران، نه تنها مذهب بودا از ایران به کلی رخت بر بست؛ بلکه از مهد تولد خود و وطن اصلی خویش، هندوستان که هزار سال تحت نفوذ آیین بودایی بوده، ریشه کن شد و در کشورهای مجاور نفوذ یافت؛ به طوری که در حال حاضر پیروان بودا در کشورهایی که اسلام کمتر در آنها نفوذ داشته چون: سیلان، برمه، سیام، ویتنام، جزایر قرمز، ژاپن، کره، چین، تبت و مغولستان، یکی از مذاهب بزرگ است و بیش از پانصد میلیون پیرو دارد (ن.ک: الهامی، ۱۳۵۴: ۴۱؛ نیز ن.ک: هاگینز، ۱۳۸۲: ۹۳).

مهرداد بهار نیز در کتاب خود، *از اسطوره تا تاریخ*، درباره دین مردم در زمان اشکانیان می‌نویسد: «در مشرق شاهنشاهی اشکانی، آیین بودا رفته رفته نفوذ وسیعی می‌یافت. در سال ۲۶۰ پ.م. آشوکا (Aśoka) شاه بزرگ هند، به آیین بودا درآمد و گروه‌های تبلیغی بسیاری را به سرزمین بلخ فرستاد. در قرن دوم پ.م. میان بوداییان نفاقی بزرگ افتاد: گروهی به نام هینه‌یانه (Hinayāna = گردونه کوچک) به آیین بودایی اصیل وفادار ماندند و گروهی به نام مهه‌یانه (Mahayāna = گردونه بزرگ) عقاید بودایی را با عقاید عامیانه دیگر آیین‌های هندی آمیختند. همین آیین اخیر بود که در شمال به آسیای میانه آمد و کنیشکا (Kaniškā) پادشاه کوشانی در قرن دوم م. آن را به همراه ادیان دیگر در دربار خود پذیرفت. کنیشکا، اصول دین جدید و قوانین آن را مشخص کرد و دو مجسمه بودا را در بامیان افغانستان برافراشت. اشکانیان به زودی با این دین آشنا شدند و بنا به مدارک چینی، شاهزاده‌ای اشکانی برای نخستین بار متون بودایی را به چینی ترجمه کرد» (بهار، ۱۳۸۶: ۱۰۴-۱۰۵).

همچنین گفته شده است که آنطوخس، دومین پادشاه سلوکیه (۲۶۱-۲۴۶ ق.م) بنا به درخواست پادشاه هند، اجازه داد که در تمام ایران و ممالک قلمرو سلوکیه برای بوداییان مریض‌خانه و آرامگاه بسازند (ن.ک: شیخ صدوق و مجلسی، ۱۳۷۶: ۱۴). رفت و آمد بازرگانان و مهاجران در این مناطق و سرزمین‌های غرب و جنوب ایران، تبادل و تأثیرپذیری مردم از عقاید و ادیان یکدیگر را در پی داشت و شاید بتوان احتمال داد که این داستان نیز از زبان مهاجران و راویان نقل شده و به مرور زمان در میان مردم این مناطق باقی مانده است. در جدول زیر اشتراکات این دو روایت نشان داده شده است:

۲-۵. جدول درون‌مایه‌ها و مضامین مشترک دو روایت

روایت عامیانه	روایت بودا
دعای پادشاه برای داشتن فرزند پسر و تولد فرزند وی	خواب دیدن ملکه و تولد فرزند وی
راه رفتن نوزاد و سجده کردن او بلافاصله پس از تولد	راه رفتن نوزاد بلافاصله پس از به دنیا آمدن
پیشگویی درباره آینده نوزاد و این که وی در آینده یک روحانی بزرگ می‌شود	پیشگویی برهمنان درباره آینده نوزاد و این که وی یا جهانگیری قدرتمند می‌شود و یا یک راهب بزرگ
پیشگویی در مورد روحانی شدن این پسر از زبان یک پیرمرد بیان می‌شود	پیشگویی در مورد راهب شدن این پسر به وسیله یک پیرمرد انجام می‌شود.
پادشاه برای تربیت فرزندش و آمادگی وی برای حکمرانی، او را از مردم دور نگه می‌دارد	پیشگویان به پادشاه توصیه می‌کنند تا پسرش را از بیماری، مرگ و پیری دور نگه دارد.
زندگی کردن شاهزاده در یک قصر، دور از مردم عادی و زشتی‌های دنیا	زندگی کردن شاهزاده در یک قصر، دور از مردم عادی و چهره زشت زندگی
ازدواج شاهزاده با تدبیر پدرش به منظور	ازدواج شاهزاده با تدبیر پدرش به منظور

نگهداشتن وی در قصر	نگهداشتن وی در قصر
مواجه شدن پسر با نشانه‌های مرگ، بیماری و پیری و نیز بیدار شدن تمایلات الهی در وی	مواجه شدن پسر با نشانه‌های مرگ، بیماری و پیری و نیز بیدار شدن تمایلات الهی در وی
ترک قصر و روی آوردن به دیار غربت برای یافتن حق و حقیقت	ترک قصر و روی آوردن به دیاری ناآشنا برای یافتن حقیقت و اشراق
معاوضه لباس با پسری فقیر	معاوضه لباس با یک شکارچی
روی آوردن شاهزاده به خداشناسی و تفکر درباره جهان هستی و طبیعت	روی آوردن شاهزاده به ریاضت و زهد و تلاش برای دریافت روشن‌شدگی و حقیقت
مقاومت در برابر وابستگی‌های دنیوی و رد کردن پیشنهاد ازدواج با دختر پادشاه کشور همسایه	مقاومت در برابر تمایلات شهوانی و وابستگی‌های دنیوی که اهریمن مارا برای وی فراهم می‌کرد
بازگشت نزد پدر و آوردن اسکلت پوسیده انسان‌های در گذشته برای او به منظور تأکید بر فناپذیری دنیا؛ دعوت پدرش به عدالت و دادگری در حق مردم و آغاز به کار در نقش مشاور پدر	بازگشت نزد پدر و فراخواندن وی به دین جدید بودایی و عدالت و آزادگی؛ تأکید بر پوچی و بیهودگی وابستگی‌های دنیا؛ مرگ در سن هشتاد سالگی

۳. نتیجه‌گیری

در نتیجه این واکاوی مشخص شد که ریشه برخی قصه‌های عامیانه و افسانه‌هایی که بر سر زبان مردم جاری‌ست، اساطیر و روایت‌های اسطوره‌ای و کهن است. این دو داستان وجوه اشتراک زیادی از لحاظ درون‌ساختی و برون‌ساختی دارند. طرح کلی هر دو روایت

یکسان است؛ در هر دو داستان پادشاهی وجود دارد که فرزند پسر ندارد، از خدا می‌خواهد که پسری به وی عطا کند. این نوزاد با کودکان عادی متفاوت است و بلافاصله پس از به دنیا آمدن راه می‌رود. پیشگویی درباره آینده نیز بن‌مایه‌ای مشترک در هر دو روایت است. اکثر اتفاقات زندگی قهرمان هر دو داستان، مشابه و منطبق بر یکدیگر است. آنچه در این بررسی قابل تأمل است، تلاش بی‌نتیجه انسان‌ها برای رهایی از دست سرنوشت و مقدرات است؛ همان‌گونه که پادشاه در مورد پسرش تمهیدات زیادی به کار می‌گیرد؛ اما نمی‌تواند سرنوشت پیش‌بینی شده‌ی وی را تغییر دهد. پیام اخلاقی هر دو روایت نیز یکی است؛ عدم وابستگی به دنیای فناپذیر و فریبنده؛ کوشش و مجاهدت برای شناخت حق و حقیقت؛ و بالاخره دادگستری و برپایی عدالت.

با بررسی‌های صورت گرفته، می‌توان گفت که روایت بودا گسترده‌تر و پخته‌تر از روایت عامیانه مردم فسا است. روایت مردم فسا خلاصه‌ای از کل سرگذشت بودا را در خود دارد با این تفاوت که دو حکایت کوتاه آموزنده نیز در بطن خود دارد. این واکاوی به دریافت نتایج زیر در خصوص این دو روایت منجر شد:

- نظریه اول این است که این دو روایت هیچ‌گونه ارتباط و پیوندی با یکدیگر نداشته‌اند و مشابهت آن‌ها کاملاً تصادفی و اتفاقی است.

- نظریه دوم که شاید به واقعیت نزدیک‌تر باشد این است که در گذشته‌های دور، دین بودایی هم‌زمان با برخی از مناطق کشور، در سرزمین فارس و نقاط اطراف آن نیز پیروانی داشته و همان‌گونه که ذکر شد، با ورود اسلام به ایران به تدریج از بین رفته است. در این صورت روایت شفاهی و عامیانه، همان روایت تاریخی است که به مرور زمان دچار دگرگونی در برخی از بخش‌های روایت شده است؛ به دیگر سخن روایت شفاهی گونه بومی شده روایت مکتوب است.

- نظریه دیگری که نمی‌توان آن را نادیده گرفت این است که ممکن است این داستان در جای دیگری ساخته شده و از طریق مهاجرت و رفت و آمد مردم به این منطقه وارد شده باشد. در فرهنگ هند و اروپایی مردم اشتراکات زیادی در باورها و آداب و رسوم داشتند؛ ایران

و هند نیز از دیرباز دارای فرهنگی مشابه بوده‌اند و رفت و آمدهای فراوانی به دلایل مختلف میان آنها صورت می‌گرفت. بدیهی است که هر یک از افراد کشور همسایه، با آمدن خود، آداب و رسوم و داستان‌هایی را نیز به کشور مقصد منتقل می‌کرد؛ بدین ترتیب شاید بتوان گفت این قصه بازمانده داستانی بوده است که فارسیان در این منطقه از مهاجران هندو و یا ایرانیانی که به هند آمد و شد داشتند، شنیده‌اند.

کتابنامه

الف. منابع فارسی

- اسپرغم، ثمین؛ قوام، ابوالقاسم و سمیرا بامشکی. (۱۳۹۷). «بررسی ساختاری قصه فایز و پری و اسطوره هندی ازدواج گنگا و شاه شانتن». *دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه*. سال ۶، شماره ۲۱، صص ۱-۲۱.
- افشاری، مهران. (۱۳۸۷). *تازه به تازه؛ نوبه نو*. چاپ دوم. تهران: چشمه.
- افشاری، مهران. (۱۳۸۲). «اعجاز قطره؛ نشانه‌هایی از اسطوره ایزد نباتی در قصه‌های عامیانه فارسی». *ایران‌شناسی*. شماره ۵۹، صص ۵۶۴-۵۵۷.
- الهامی، داود. (۱۳۵۴). «مسلک بودا در ایران». *درس‌هایی از مکتب اسلام*. سال ۱۶، شماره ۶، صص ۳۷-۴۱.
- الیاده، میرچا. (۱۳۷۶). *رساله در تاریخ ادیان*. ترجمه جلال ستاری. تهران: سروش.
- امین، سیدحسن. (۱۳۷۷). «بازتاب اسطوره بودا در ایران و اسلام». *کلک*. شماره ۳، پیاپی ۹۷، صص ۶-۲۴.
- امین، سیدحسن. (۱۳۷۸). *بازتاب اسطوره بودا در ایران و اسلام*. تهران: میرکسری.
- امین، سیدحسن. (۱۳۷۹). «بودا در منابع ایرانی». *چیستا*. شماره ۱۶۸ و ۱۶۹، صص ۶۹۹-۷۰۱.
- انصاری، زهرا و جمالی، عاطفه و زارعی، بدریه. (۱۳۹۳). «بررسی و طبقه‌بندی انگاره اساطیری «درخت-مرد» در قصه‌های عامیانه هرمزگان». *ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی*. شماره ۳۶، صص ۲۶-۴۵.
- بهار، مهرداد. (۱۳۸۶). *از اسطوره تا تاریخ*. گردآورنده ابوالقاسم اسماعیل‌پور. چاپ پنجم. تهران: چشمه.

- درّی، نجمه؛ خیراندیش، سیدمهدی. (۱۳۹۳). «مقایسه بازتاب فرهنگ عامه در آثار سیمین دانشور و احمد محمود». *دو ماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه*. سال ۲، شماره ۳، صص ۷۹-۱۰۳.
- رحمتی، حمیدرضا. (۱۳۸۳). «ویژگی های قصه های عامیانه فارسی». *فرهنگ مردم ایران*. شماره های ۳ و ۴، صص ۱۰۵-۱۱۳.
- رضی، هاشم. (۱۳۷۱). *آیین مهر (میترائیسم)*. تهران: بهجت.
- زرگر امینی، غزال. (۱۳۸۷). «نگاهی کوتاه به قصه و قصه های عامیانه». *رودکی*. شماره ۲۲، صص ۲۸-۳۴.
- زرین کوب، عبدالحسین. (۱۳۳۳). «افسانه های عامیانه». *مجله سخن*. دوره ۵، شماره ۱۲، صص ۹۱۸-۹۲۶.
- چهارزی، منوچهر. (۱۳۷۹). «افسانه های عامیانه از دیدگاه شادروان عبدالحسین زرین کوب». *کتاب ماه تاریخ و جغرافیا*. شماره ۳۵، صص ۲۸-۳۱.
- حنیف، محمد. (۱۳۸۸). «ویژگی های قصه های عامه فارسی». *فرهنگ مردم ایران*. شماره ۱۷، صص ۱۸-۳.
- سعیدواقفی، مریم السادات. (۱۳۸۵). «آیین بودا در جهان امروز». *کتاب ماه دین*. شماره ۱۰۲ و ۱۰۳، صص ۴۰-۴۲.
- شیخ صدوق و ملا محمد مجلسی. (۱۳۷۶). *بلوهر و بوذاسف*. تحقیق و بررسی از سید ابوطالب میر عابدینی. تهران: امیرکبیر.
- ظریفیان، محمود (۱۳۷۱). «پژوهشی در مقایسه افسانه های عامیانه ملل با قصه های ایرانی». *چیستا*. اسفند و فروردین، شماره ۸۶-۸۷، صص ۷۷۴-۷۸۹.
- گریمال، پی.یر. (۱۳۸۷). *اساطیر جهان*. ترجمه مانی صالحی علامه. تهران: مهاجر.
- محبوب، محمدجعفر. (۱۳۸۷). *ادبیات عامیانه ایران*. گردآوری حسن ذوالفقاری. تهران: سخن.
- مظفریان، فرزانه. (۱۳۹۱). «اسطوره و قصه های عامیانه». *ادبیات عرفانی و اسطوره شناسختی*. شماره ۲۸، صفحه ۱۳۵-۱۵۷.
- وحدتی، مهرداد. (۱۳۷۹). «بودا جان هوشیار». *کتاب ماه هنر*. شماره ۲۵ و ۲۶، صص ۹۵-۹۷.
- هادی، سهراب. (۱۳۷۷). *شناخت اسطوره های ملل*. چاپ اول، تهران: تندیس.
- هاکینز، برادلی. (۱۳۸۲). *دین بودا*. ترجمه حسن افشار. تهران: مرکز.
- یژری، چیپک. (۱۳۸۳). «درآمدی بر قصه های عامیانه فارسی». *ادبیات داستانی*. شماره ۴۹، صص ۷۲-۷۸.

ب. مصاحبه‌ها

- سرهنگ فیروزی، ۷۰ ساله.
- خدیجه غلامی، ۶۸ ساله.
- محمد نوروزی، ۷۲ ساله.
- برگ گل رحیمی، ۷۶ ساله.

References

- Afshari, M. (2008). *Tazeh be Tazeh*. Tehran: Cheshmeh. (in Persian)
- Afshari, M. (2003). The miracle of drops; Signs of the myth of the vegetal God in Persian folk tales. *Iranology*, 59, 564-557. (in Persian)
- Amin, S. (2000). Buddha in Iranian sources. *Chista*, 168 & 169, 699-701. (in Persian)
- Amin, S. (1998). Reflection of Buddha Myth in Iran and Islam. *Kelk*, 3, consecutive 97, 6-24. (in Persian)
- Amin, S. (1999). *Reflection of Buddha myth in Iran and Islam*. Tehran: Mirkasra. (in Persian)
- Ansari, Z. & Jamali, A. & Badrieh, Z. (2014). Study and classification of the mythical idea of tree-man in Hormozgan folk tales. *Mystical and Mythological Literature*, 36, 26-45. (in Persian)
- Bahar, M. (2007). *From myth to history*. Tehran: Cheshmeh. (in Persian)
- Chehrazi, M. (2000). Folk legends from the perspective of the late Abdul Hussein Zarrinkoob. *Book of the Month; History and Geography*, 35, 28-31. (in Persian)
- Dorri, N, & Kheirandish, S. (2014). Comparison of the reflection of popular culture in the works of Simin Daneshvar and Ahmad Mahmoud. *Bi-monthly Journal of Folk Culture and Literature*, Year 2, 3, 79-103. (in Persian)
- Esparqam, S. & Ghavam, A. & Bamshki, S. (2018). A structural study of the story of Fayez and Perry and the Indian myth of the marriage of Ganga and Shah Shantan. *Bimonthly of Folk Culture and Literature*, 6 (21), 1-21. (in Persian)

- Elhami, D. (1975). Buddhism in Iran. *Lessons from the School of Islam*, 16 (6), 37-41. (in Persian)
- Eliadeh, M. (1997). *Treatise on the History of Religions*. (J. Sattari, Trans.). Tehran: Soroush. (in Persian)
- Grimal, P. (2008). *Myths of the world*. (M. Salehi allame, Trans.). Tehran: Mohajer. (in Persian)
- Hadi, S. (1998). *Understanding the myths of nations*. Tehran: Tandis. (in Persian)
- Hanif, M. (2009). Characteristics of Persian folk tales. *Culture of the Iranian people*, 17, 3-18. (in Persian)
- Hawkins, B. (2003). *Buddhist religion*. (H. Afshar, Trans.). Tehtan: Markaz. (in Persian)
- Jerzy, Chipak (2004). *An Introduction to Persian Folk Tales*. Fiction, 49, 72-78.
- Mahjoub, M. (2008). *Iranian Folk Literature*. Tehran: Sokhan. (in Persian)
- Mozafarian, F. (2012). Myths and Folk Tales. *Mystical and Mythological Literature*, 28, 135-157. (in Persian)
- Rahmati, H. (2004). Characteristics of Persian folk tales. *Culture of the Iranian people*, 3- 4, 105-113. (in Persian)
- Razi, H. (1992). *The religion of Mehr (Mithraism)*. Tehran: Behjat. (in Persian)
- Sheikh, S. & Mullah Mohammad, M. (1998). *Bluhar and Bodasaf*. Tehran: Amirkabir. (in Persian)
- Vahdati, M. (2000). Buddha John Conscious. *Book of the Month; Art*, 25 - 26, 95-97.
- Vaghefi, M. (2006). Buddhism in the World Today. *Book of the Month; Religion*, 102 - 103, 40-42.
- Zargar Amini, G. (2008). A brief look at tales and folk tales. *Rudaki*, 22, 28-34. (in Persian)
- Zarifian, M. (1992). A study comparing the folk legends of nations with Iranian stories. *Chista*, March and April, 86-87, 774-789. (in Persian)
- Zarrinkoub, A. (1954). Folk legends. *Sokhan*, 5(12), 918- 926. (in Persian)

Narrators of the folk story

- Firoozi, C. 70 years old.

- Gholami, K. 68 years old.
- Norouzi, M. 72 years old.
- Rahimi, B. 76 years old.